

Franček Drenovec

Po propadu Pot kapitalizma

(Založba *cf., 2025)

Kapitalizem je ekonomsko bitje in ni en sam, ne v prostoru in ne v času. Njegova zgodba je nadvse razburljiva, saj je dinamičen, nas v zgodovino in mehanizme delovanja kapitalizma uvede avtor več knjig, upokojeni ekonomist, ki je praktične izkušnje z neoliberalnim prepородom Slovenije kot finančni analitik tri desetletja od blizu nabiral v Banki Slovenije. Poenostavljeno, na kratko povedano lahko marsikaj razberemo tudi iz njegove lani izšle knjige.

Kultura trgovanja in denarništva ni prirojena človeški družbi, industrijska revolucija je kompleksen proces, ki je nastal, ko so trgovci stopili v stik s tehniki in strojniki. Družbeni ustroj, ki mu pravimo kapitalizem, ni prinesel le stalnega nasprotja med delom in kapitalom, ampak je vplival na vse plasti delovanja družbe, na razvoj (želene) materialne blaginje in svobode. A kapitalizem deluje kot spirala pridobivanja dobička, terja nenehen napredek.

Drenovec nas počasi vodi skozi osnovna načela delovanja kapitalizma in skozi njegovo zgodovino. V poglavju o rasti in razvoju med drugim izvemo, da je prepород kapitalizma po prvotnem, ki ga je zaznamoval parni stroj, prinesel s seboj nujo po družbenih spremembah, ki jih stari politiki niso obvladali in so v krizi prve polovice 20. stoletja »prestrašeni in nemočni« prepustili vajeti »zasebni pobudi« – pobudi še vedno najvplivnejšega starega kapitala. To pa je zadeve le še poslabšalo ter (v Evropi) povzročilo rast oboroževanja (vojn) in fašizma, medtem ko so v »mladih« in velikih ZDA bili bolj prožni. Iz tega obdobja izvira tudi računanje vsega materialnega produkta in porabe za današnje »nacionalne račune« z BDP-jem. Pa tudi davčna politika. A Evropa se je po vojnih mrcvarjenjih povečini preobrazila, posodobila, ZDA pa so v državi blaginje zaostale. Nauk zgodbe, ki nam jo predstavi Drenovec, je, da so na videz sprva nore ideje lahko edina pot iz kriz. Višanje plač in davkov je ena takih, saj to ohranja dobičke.

Po zrelosti in nasičenosti kapitalizma sledi razkroj, ki prinaša neoliberalno gnitje. Tega ne gre enačiti s fevdalizmom ali rimsko antiko, ampak z njunim razkrojem, še izvemo. Perspektive pa po Drenovcu zunaj najožjega kroga neoliberalne vrhne kaste ni več za nikogar. Supertržno agresijo dopolnjuje tudi neposredna politična agresija ter razgradnja družbenih sistemov, od družine, morale, nadzora, medijev ipd. Vse to pa omogoča individualnost, ki je »družbeno nefunkcionalna in družbo nedoločujoča«. Upora v družbi v teh razmerah v glavnem ne opredeljuje boj za materialno preskrbljenost, ampak za ekonomsko in socialno varnost.

» Neoliberalizem ni do skrajnosti prigan kapitalizem, ampak njegova »bolezen«.

Izvemo tudi, da neoliberalizem ni do skrajnosti prigan kapitalizem, ampak njegova »bolezen«. Ustvarjene so razmere, kjer stare delitve na levo in desno ne morejo več podpirati težen ljudi po pravičnosti in enakosti, saj so problemi današnjega sveta čisto drugi, kot so bili v časih iskanja materialne blaginje. »Osiromašen ideološki in politični prostor« so zapolnili neoliberalci s ponudbo t. i. ljudskega kapitalizma »z omejenim kreditom in ljudskim delničarstvom ter z dodelitvijo družbenih prostorov revščine tujcem in drugim segregiranim skupinam«, nas opozori Drenovec. Potrebno je iskati alternative, »drugačno vrsto blaginje«, ki ni (samo) materialna. V postmaterialno ter pojma individualno in skupnostno nas avtor uvede z različnih zornih kotov.

Poglejmo le še eno širše zanimivih poglavij Drenovčeve analize, namenjeno kapitalizmu na Slovenskem. Zaključni ga zelo na nož, ko pravi, da si moramo spet vzpostaviti propadlo državo, saj »družbe, ki ne najdejo moči, da storijo to najtežje, počasi zginajo iz zgodovine«, in optimistično doda, da smo to kdaj v zgodovini že zmogli, čeprav je bilo težko.

Za kaj gre? V Sloveniji po mnenju avtorja večina še vedno ostaja zadaj v nekem, kot mu pravi, »pred-zrelem maničnem nizkocenovnem potrošništvu«. Da smo zaostali, kaže tudi še vedno visok delež kmetijskega življa in nizek delež zaposlenih v javnem sektorju, smo podeželska in neurbanizirana družba. V mnogočem smo v stanju, kot je vladalo v evropskem jedru v drugi polovici 20. stoletja. Elementarni kapitalistični liberalizem je zato pri nas že vedno zelen in delujoč, a prav ta »stari« liberalni sistem je problem. Strašne posledice nedelujočega državnega vodenja so se pokazale prvič že leta 2008, nas spomni Drenovec. Prvi pogoj za delovanje liberalnega sistema (v nasprotju z neoliberalnim) je po njegovem mnenju prav delujoča »pravna država« na vseh ravneh. Po-

le prvič že leta 2008, nas spomni Drenovec. Prvi pogoj za delovanje liberalnega sistema (v nasprotju z neoliberalnim) je po njegovem mnenju prav delujoča »pravna država« na vseh ravneh. Po-

»Neoliberalna elita deluje kot nekdanje gnijooče poznosrednjeveško plemstvo. V elitnem vrhu sistema prevladuje in ga opredeljuje absolutna moralna izprijenost. Pogledaš v 21. stoletje in najdeš v njegovem središču Versailles francoskih sončnih kraljev 17. in 18. stoletja. Lahko se samo nasmehneš, ko se spomniš, da so kapitalizem nekoč povezovali s protestantsko etiko.«
(Stran 67)

tem pa sta tudi še izobraževanje in socialna država, ki pomeni vzdrževanje solidarnosti in drugih vezi družbe, ki niso samo tržne. Problem nastaja tudi zaradi težnje po nedotakljivosti zasebnih interesov – državne politike in javne storitve morajo delovati onkraj tega, presegati delitve. Drenovec pa opozori tudi na politične preference slovenskih menedžerjev, ki so se zagledali v konservativno in fašistično desnico. Neobdavčenost velikih premoženj in nizka progresivnost davkov je simptom tega. Čeprav smo bili tranzicijska zgodba o uspehu, smo to izčrpali in zapadli v ne-razvoj, saj brez zamenjarjenega sistema ustvarjalnosti nimamo vsedružbene modernizacije (tudi podjetniške) – »ustvarjalnost je vsedružbena, ali pa je ni«. Idila je mimo, potrebni so novi posegi države, drugačni od nekdanjih, še poudari avtor, ki podrobno raz-

»V krizi odločajo monopoli, politika, sila in represija. Kapital se obrne v rentništvo in plenjenje. To ni kapitalizem. To s kapitalizmom samo sobiva: v manjši meri vedno, v hudi krizi že prevladujoče in takrat v vseh pogledih destruktivno.«
(Stran 27)

členi ravnanje akterjev slovenske družbe in kritično poudari, da razvojnih strategij v slovenski politiki ni mogoče najti, le kakšno drobno potezo tu in tam. Potrebne so poteze sprememb, ne pa, tako Drenovec, »pripenjanje« na interese obstoječega gospodarstva. Država mu ne sme biti podrejena in ne sme biti pasivna; država

ne morejo biti zasebni podjetniki, kaj šele »špekulanti in rentniki«. Zatočnost in zaostalost ne more biti način delovanja v odprtem okolju. Zaradi popačenosti politične sfere družbeno in človeško implodira, pravi Drenovec.

Močne besede naj bodo povabilo k branju.

Mojca Matoz

DH Stanovanjski kredit

Le sestanek do sanj.

Za vam prilagojeno ponudbo se oglašite v naših poslovalnicah.

www.dh.si

Novi pravilnik o zaščiti pred tveganji zaradi azbesta

Nova mejna vrednost (0,01 azbestnega vlakna na cm³) je 10-krat ostrejša od dosedanje (0,1 vlakna na cm³)!

Azbest je namreč še vedno daleč najpogostejši ubijalec na delovnem mestu. Čeprav je azbestna proizvodnja v Sloveniji prepovedana od 20. decembra 1996 in v EU od 1. januarja 2005, je bil še pred prepovedjo azbest vgrajen v milijone stavb. Pri njihovi prenovi, rušenju oziroma naravnih nesrečah (požari, poplave ipd.) se azbestna vlakna sproščajo v delovno okolje, zato v EU še vedno narašča število azbestnih bolnikov. Prejšnja mejna vrednost za poklicno izpostavljenost 0,1 azbestnega vlakna na kubični centimeter ni več temeljila na novjših znanstvenih odkritjih. ZSSS si je zato skupaj z Evropsko konfederacijo sindikatov (Etuc) tako na nacionalni kot na ravni EU prizadevala za določitev ustrežnejše mejne vrednosti. Novembra 2023 je EU

z direktivo predpisala novi dvojni model mejnih vrednosti za azbest. Slovenija ga je z novim pravilnikom uzakonila z dvoletnim rokom za prenos v nacionalno zakonodajo.

Novi slovenski pravilnik določa prehodno obdobje do 20. decembra 2029, v katerem velja mejna vrednost v osemurnem časovno tehtanem povprečju 0,01 vlakna na cm³, pri čemer se upoštevajo samo vlakna z dolžino, večjo od 5 mikrometrov (µm), premerom, manjšim od 3 µm, in z razmerjem dolžina:širina > 3:1. Po zaključku prehodnega obdobja pa bo veljal tako imenovani dvojni model mejnih vrednosti glede na velikost merjenih azbestnih vlaken:

– ali 0,01 vlakna na cm³ v osemurnem časovno tehtanem povprečju, pri čemer se upoštevajo tako vlakna z dolžino, večjo od 5 µm, premerom, manjšim od 3 µm, in z razmerjem dolžina:širina > 3:1,

Šestnajstega januarja je bil v Uradnem listu objavljen Pravilnik o varovanju delavcev pred tveganji zaradi izpostavljenosti azbestu pri delu, ki določa nove mejne vrednosti poklicne izpostavljenosti azbestnim vlaknom na delovnem mestu.

kakor tudi vlakna s premerom, manjšim od 0,2 µm,

– ali 0,002 vlakna na cm³ v osemurnem časovno tehtanem povprečju (vlakna s širino med 0,2 in 3 µm).

Evropska komisija je pripravila tudi dopolnjen priporočeni seznam azbestnih poklicnih bolezni. Zato je ZSSS januarja letos pozvala ministrico za zdravje, naj z manjkajočimi azbestnimi poklicnimi boleznimi dopolni slovenski seznam.

Decembra lani pa je Evropska komisija pripravila tudi smernice, kako je treba delavke in delavce zaščititi pred azbestnimi vlakni. V pripravi je še njihov prevod v slovenščino.

Več o tem preberite na spletni strani <https://zssszaupnikvzd.si/>.

Služba VZD ZSSS